

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การประกอบธุรกิจการค้าโดยการรวมตัวกันของกลุ่มบุคคลที่รู้จักและเป็นที่ยอมรับกันอย่างแพร่หลาย คือ การประกอบธุรกิจในรูปของบริษัท สาเหตุที่เป็นเช่นนี้ก็เนื่องจากเหตุผลหลายประการ คือ

1. ในการประกอบธุรกิจขนาดใหญ่มีความจำเป็นต้องใช้เงินทุนจำนวนมากในการลงทุน ซึ่งผู้ประกอบการเพียงคนเดียวไม่มีเงินลงทุนเพียงพอ หรือไม่อาจรวบรวมเงินทุนจากคนในวงแคบ ๆ ได้ หรือกรณีที่ผู้ประกอบการมีความต้องการความสามารถหรือสิทธิพิเศษที่จะได้รับจากบุคคลบางคนหรือเพื่อหลีกเลี่ยงความสูญเสียจากการประกอบธุรกิจที่อาจมีขึ้นไม่ให้เกิดแก่ผู้ประกอบการเพียงคนเดียว จึงต้องให้มีการร่วมลงทุนโดยบุคคลภายนอก โดยให้บุคคลนั้นเข้าถือหุ้นของบริษัท
2. บทบัญญัติของกฎหมายในส่วนที่เกี่ยวกับความรับผิดชอบของผู้บริหารบริษัทจะดีกว่าการประกอบธุรกิจในรูปแบบอื่น ทำให้เกิดความรู้สึกมั่นใจในการลงทุนหรือในการติดต่อธุรกิจ
3. บทบัญญัติของกฎหมายกำหนดให้ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นอยู่อย่างจำกัดตามมูลค่าหุ้นที่ตนถืออยู่ ทำให้ไม่ต้องรับผิดชอบในหนี้สินทั้งหมดของบริษัท
4. ผลประโยชน์อื่นบางประการ เช่น การเป็นบริษัทจดทะเบียน* ในตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย

* ผู้ที่ยื่นคำขอให้ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทยพิจารณารับหลักทรัพย์ของตนเป็นหลักทรัพย์จดทะเบียน ต้องเป็นบริษัทมหาชนจำกัด หรือนิติบุคคลซึ่งมีกฎหมายเฉพาะจัดตั้งขึ้นที่มีรูปแบบลักษณะ โครงสร้างองค์กรเช่นเดียวกับบริษัท

รูปแบบลักษณะโครงสร้างของบริษัทจะประกอบด้วย ทุนจดทะเบียนของบริษัท ซึ่งแบ่งเป็นหุ้นมีมูลค่าเท่า ๆ กัน และมีผู้ถือหุ้นดังกล่าว โดยผู้ถือหุ้นแต่ละคนรับผิดชอบจำกัด ตามมูลค่าหุ้นที่ตนถืออยู่ นอกจากนี้ การจัดตั้งองค์กรทางธุรกิจในรูปแบบบริษัทมีผลทำให้บริษัท มีสภาพเป็นนิติบุคคล ซึ่งมีผลตามกฎหมายที่สำคัญ 2 ประการ คือ

1. บริษัทที่มีสภาพบุคคลเป็นของตนเองแยกต่างหากจากผู้ถือหุ้น มีสิทธิ หน้าที่ และความรับผิดชอบเป็นของตนเองแยกจากผู้ถือหุ้น มีความสามารถครอบครองทรัพย์สิน มี สัญชาติ ภูมิลำเนาเป็นของตนเอง มีความสามารถติดต่อธุรกิจทำสัญญากับบุคคลภายนอกและ กับผู้ถือหุ้นของบริษัทเองได้ มีสิทธิฟ้องคดี หรืออาจถูกฟ้องคดีได้โดยลำพัง และสามารถ ดำรงสภาพนิติบุคคลได้เสมอ ไม่สิ้นสภาพบุคคลไปไม่ว่าผู้ถือหุ้นจะถึงแก่ความตายหรือมีการ เปลี่ยนตัวผู้ถือหุ้น¹
2. ผู้ถือหุ้นของบริษัทไม่ต้องรับผิดชอบเป็นส่วนตัวในเรื่องหนี้สินทั้งหมดของบริษัท ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นจะมีเฉพาะส่วนที่ลงทุนไว้ คือ ถือหุ้นจำนวนเท่าใด ก็รับผิดชอบที่จะต้องจ่ายเงินตามมูลค่าหุ้น ตามจำนวนหุ้นที่ถือเท่านั้น ถ้าผู้ถือหุ้นได้จ่ายค่าหุ้นครบถ้วนแล้ว ก็ไม่ต้องรับผิดชอบเกินเงินค่าหุ้นที่ชำระครบถ้วนแล้ว

จากผลทางกฎหมายข้างต้นที่กำหนดให้บริษัทมีสภาพนิติบุคคลที่สามารถจะ ดำเนินการใด ๆ ได้ด้วยตนเอง ซึ่งรวมถึงการก่อหนี้ต่าง ๆ ได้ด้วย ประกอบกับผู้ถือหุ้นของ บริษัทจะมีความรับผิดชอบจำกัดในการต้องจ่ายเงินตามมูลค่าหุ้นให้แก่บริษัทเท่านั้น เจ้าหน้าที่ของ บริษัทไม่สามารถเรียกร้องหนี้สินจากผู้ถือหุ้นได้โดยตรง นอกจากเรียกจากบริษัท จึงทำให้ เกิดหลักการของกฎหมายบริษัทขึ้น คือ "หลักการดำรงรักษาทุน" (maintenance of capital) กล่าวคือ บริษัทต้องดำรงรักษาทุนไว้ เพื่อเป็นหลักประกันในการดำเนินกิจการ และเป็นหลัก ประกันในการชำระหนี้แก่เจ้าหน้าที่ของบริษัทอีกด้วย ดังจะเห็นได้จากบทบัญญัติของกฎหมาย

¹ นิวิฐรัชย์ สำเนาพันธ์, "ความรับผิดชอบของผู้ถือหุ้นและกรรมการของบริษัทภายใต้หลักการไม่ค้ำเงินถึงสภาพนิติบุคคลของบริษัทจำกัด" (วิทยานิพนธ์ปริญญาโทบริหารธุรกิจ สาขาวิชานิติศาสตร์ คณะนิติศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์, 2529), หน้า 13.

ที่กำหนดให้ ผู้ถือหุ้นต้องชำระเงินเต็มตามจำนวนหุ้นที่จอง การจ่ายเงินปันผลต้องจ่ายจากกำไรของบริษัท การห้ามบริษัทออกหุ้นที่มีมูลค่าต่ำกว่ามูลค่าที่ตราไว้ การห้ามบริษัทเป็นเจ้าของหุ้นหรือรับจำนำหุ้นของตนเอง และการลดทุนของบริษัทต้องดำเนินการภายใต้หลักเกณฑ์ที่กฎหมายบัญญัติ เป็นต้น

หลักการดำรงรักษาทุนนี้ เป็นหลักการของกฎหมายบริษัทที่มีมาแต่ดั้งเดิม และมีความเคร่งครัดมาก แต่ในปัจจุบัน จะพบว่าประเทศต่าง ๆ เช่น อังกฤษและสหรัฐอเมริกา มีการผ่อนคลายความเคร่งครัดในหลักการดำรงรักษาทุนของบริษัท กล่าวคือ มีการอนุญาตให้บริษัทสามารถไถ่ถอนหุ้นหรือรับซื้อคืนหุ้นของบริษัทจากผู้ถือหุ้นได้ หรืออนุญาตให้บริษัทสามารถออกหุ้นที่มีมูลค่าต่ำกว่ามูลค่าที่ตราไว้ ทั้งนี้ ด้วยเหตุผลหลายประการ เช่น เพื่อประโยชน์ในการจัดโครงสร้างทางธุรกิจของบริษัท หรือเพื่อให้ผู้ถือหุ้นที่เหลืออยู่ในบริษัทมีส่วนแบ่งในสินทรัพย์ของบริษัทเพิ่มขึ้น หรือเพื่อป้องกันการเข้าครอบงำกิจการของบุคคลภายนอกที่ใช้วิธีซื้อหุ้นของบริษัทจากผู้ถือหุ้น หรือเพื่อประโยชน์ทางภาษี เป็นต้น แต่อย่างไรก็ตาม การดำเนินการของบริษัทในเรื่องดังกล่าวก็ยังคงต้องอยู่ภายใต้บทบัญญัติของกฎหมายซึ่งกำหนดขอบเขตในการดำเนินการของบริษัทไว้ในหลายลักษณะ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานของการคุ้มครองประโยชน์ส่วนได้เสียของผู้ถือหุ้นเพื่อไม่ให้บริษัทใช้อำนาจในการดำเนินการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ตลอดจนคุ้มครองประโยชน์ของเจ้าหน้าที่ของบริษัทในการได้รับชำระหนี้ของบริษัท

แต่เมื่อพิจารณาจากกฎหมายบริษัทของไทย จะพบว่า ในกฎหมายยังคงหลักการดำรงรักษาทุนไว้อย่างเคร่งครัด ทำให้ไม่เอื้ออำนวยต่อการพัฒนาทางด้านเศรษฐกิจที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว นอกจากนี้ ยังเป็นช่องทางให้บริษัทหาทางที่จะหลีกเลี่ยงบทบัญญัติจากกฎหมายอีกด้วย ตัวอย่างเช่น บริษัท A จัดตั้งบริษัท B ขึ้นมา โดยบริษัท A เป็นผู้ถือหุ้นในบริษัท B และให้บริษัท B มาซื้อหุ้นของบริษัท A หรือการที่บริษัท A ให้ความช่วยเหลือทางการเงินแก่บุคคลใด ๆ ในการซื้อหุ้นของบริษัท A เป็นต้น

ดังนั้น การวิจัยปัญหาเรื่องการได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเองนี้จะช่วยให้บริษัทในประเทศไทยสามารถใช้วิธีการของการได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเอง เพื่อเป็นประโยชน์ใน

การจัดโครงสร้างทางธุรกิจของบริษัทให้เกิดความเหมาะสม ตลอดจนเป็นหนทางแก้ไข ปัญหาการขาดสภาพคล่องของหุ้นที่มีการจดทะเบียนที่มีการซื้อขายในตลาดหลักทรัพย์หรือ ศูนย์ซื้อขายหลักทรัพย์ อันจะเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศ นอกจากนี้ยังช่วยให้สามารถหามาตรการทางกฎหมายที่เหมาะสมในการกำหนดแนวทางและขอบเขตของการอนุญาตให้บริษัทได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเอง โดยคำนึงถึงการคุ้มครองผู้ถือหุ้นและเจ้าหน้าที่ของบริษัทอีกด้วย

ข้อสมมติฐาน

ในการศึกษาที่ผู้เขียนได้ตั้งสมมติฐานว่าบทบัญญัติของกฎหมายในปัจจุบันไม่ได้เอื้อต่อบริษัทในการได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเอง ทำให้เกิดอุปสรรคต่อการดำเนินธุรกิจของบริษัท ดังนั้น หากจะมีการอนุญาตให้บริษัทสามารถถือกรรมสิทธิ์ในหุ้นของบริษัทตนเองได้แล้ว กฎหมายควรกำหนดแนวทางและขอบเขตในการดำเนินการดังกล่าวด้วย เนื่องจากการดำเนินการของบริษัทอาจมีผลกระทบต่อผู้ถือหุ้นและเจ้าหน้าที่ของบริษัทได้

วัตถุประสงค์ในการทำวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้มุ่งศึกษาและวิเคราะห์ถึงรูปแบบและวิธีการได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเองในต่างประเทศ อันได้แก่ประเทศอังกฤษและประเทศสหรัฐอเมริกา ตลอดจนเหตุผลรวมทั้งประโยชน์ที่จะได้รับจากการดำเนินการดังกล่าว โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาว่าภายใต้กฎหมายไทยมีอุปสรรคต่อบริษัทในการได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเองเช่นไร และหากกฎหมายจะอนุญาตให้บริษัทสามารถถือกรรมสิทธิ์ในหุ้นของตนเองได้ ก็ควรมีแนวทางของกฎหมายในการควบคุมการดำเนินการดังกล่าว

ขอบเขตของการวิจัยและวิธีดำเนินการวิจัย

วิทยานิพนธ์นี้เป็นการวิจัยทางกฎหมาย (Legal research) การศึกษาใช้แบบวิจัยเอกสาร โดยศึกษาเอกสารข้อมูลทั้งในและต่างประเทศ โดยการค้นคว้าและรวบรวมข้อมูล

จากตัวบทในประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ พระราชบัญญัติบริษัทมหาชนจำกัด พ.ศ. 2535 พระราชบัญญัติกำหนดความผิดเกี่ยวกับห้างหุ้นส่วนจดทะเบียน ห้างหุ้นส่วนจำกัด บริษัทจำกัด สมาคม และมูลนิธิ พ.ศ. 2499 และกฎหมายที่เกี่ยวข้องของต่างประเทศ

ประโยชน์ที่จะได้จากการวิจัย

ทำให้ทราบถึงหลักการและเหตุผล รวมทั้งประโยชน์ที่ได้รับจากการอนุญาตให้บริษัทได้มาซึ่งหุ้นของบริษัทตนเองซึ่งจะช่วยให้เกิดความเหมาะสมในการดำเนินธุรกิจของบริษัท และเป็นการส่งเสริมให้มีการพัฒนาเศรษฐกิจโดยส่วนรวมของประเทศมากยิ่งขึ้น